

ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОГО ПЕРЕДАТОЧНОГО ЧИСЛА ПРИВОДІВ ЛІНІЙНИХ МЕХАТРОННИХ СИСТЕМ

Національний університет «Львівська політехніка»

Анотація

Запропоновано аналітичне визначення оптимального значення передаточного числа приводів лінійних мехатронних систем на базі зубчастої передачі та передачі гвинт-гайка.

Ключові слова: модуль лінійного переміщення, передаточне число, момент інерції, сила інерції, оптимізація.

Вступ

Ефективність роботи робототехнічних комплексів може бути підвищена впровадженням мехатронних систем лінійного та обертального руху. Їх використовують для розширення рухових можливостей промислових роботів, переміщення заготовок, деталей і інструменту між технологічним обладнанням та промисловими роботами. У якості приводу в цих системах використовують серводвигуни, асинхронні приводи з зубчастими редукторами, механізми перетворення руху на базі пасових, рейкових передач та модульні компоненти на парі гвинт-гайка кочення. Такі системи працюють у високошвидкісних реверсивних режимах, а тому основна втрата потужності зумовлена силами інерції. Мінімізація цих сил можлива впровадженням енергоефективних принципів на етапі розрахунку [1]. Метою дослідження є аналітичний розрахунок оптимального передаточного числа приводів лінійних мехатронних систем та аналіз динаміки їх руху.

Результати дослідження

Момент сил інерції рухомих мас, що діє на вал електродвигуна визначається за формулою:

$$M_i = J\varepsilon_1 = Ju\varepsilon_2, \quad (1)$$

де J – приведений до валу електродвигуна момент інерції рухомих мас; u – передаточне число проміжної (зубчастої чи зубчато-пасової) передачі; $\varepsilon_1, \varepsilon_2$ – кутові пришвидшення;

$$J = J_d + J_{z1} + \frac{J_{z2}}{u^2} + \frac{mv^2}{\omega_1^2}, \quad (2)$$

де J_d, J_{z1}, J_{z2} – моменти інерції ротору електродвигуна та зубчастих коліс відповідно; m – маса каретки з навантаженням; v – швидкість каретки; ω_1 – кутова швидкість ротора електродвигуна.

У випадку використання в приводі перетворення обертального руху в поступальний передачі гвинт-гайка швидкість руху v каретки набуде вигляду:

$$v = \frac{\omega_1 hk}{u2\pi}, \quad (3)$$

де h – крок гвинтової канавки, k – кількість заходів (як правило, $k = 1$).

Якщо відомо обмеження по граничному значенню пришвидшення руху каретки $[a]$, кутове пришвидшення ε_2 гвинта буде визначатися за формулою:

$$\varepsilon_2 = \frac{2\pi[a]}{h}. \quad (4)$$

Використовуючи у формулі (1) відповідно (2)–(4), отримаємо функціональну залежність $M_i = f(u)$, графік якої представлено на рис. 1 для наступних числових значень параметрів

механічної системи: $J_d = 0,002 \text{ кг}\cdot\text{м}^2$, $J_{z1} = 0,7\cdot 10^{-4} \text{ кг}\cdot\text{м}^2$, $J_{z2} = 1,12\cdot 10^{-3} \text{ кг}\cdot\text{м}^2$, $\omega_1 = 314 \text{ с}^{-1}$, $[a] = 20 \text{ м/с}^2$, $m = 200 \text{ кг}$, $h = 25\cdot 10^{-3} \text{ м}$. На графіку спостерігається наявність мінімуму моменту інерційних сил, що розкриває можливості вибору оптимальних значень передаточних чисел в приводах лінійних систем.

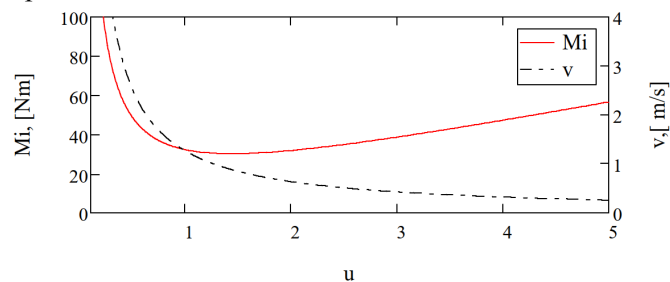

Рис. 2. Залежність моменту інерційних сил та швидкості каретки від передаточного числа

З умови $\frac{\partial M_i}{\partial u} = 0$ отримано формулу для розрахунку оптимального значення передаточного числа u_{opt} , що забезпечує мінімальне значення моменту сил інерції $M_i \rightarrow \min$:

$$u_{opt} = \frac{\sqrt{mh^2 + 4\pi^2 J_{z2}}}{2\pi\sqrt{J_d + J_{z1}}}. \quad (5)$$

Для наведених параметрів механічної системи оптимальне значення передаточного числа становить $u_{opt} = 1,44$. За прийнятими значеннями передаточного числа вибираються геометричні параметри зубчастої чи зубчато-пасової передачі. На наступному етапі потрібно визначити реальні значення моментів інерції J_{z1} і J_{z2} та уточнити значення передаточного числа за формулою (5). Запропонований підхід розкриває більш широкі можливості оптимізації параметрів приводу з обмеженнями на кінематичні характеристики лінійних мехатронних систем.

Висновки

Формула (5) визначає енергоощадність конструкції розрахунком передаточного числа проміжної передачі між електродвигуном та гвинтом за масово-інерційними характеристиками механічної системи та конструктивними параметрами передачі гвинт-гайка. У випадку, коли в процесі оптимізації використано більші значення кроку гвинта рекомендовано використовувати прецизійні сплайн-гвинти [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Boscariol, P., & Richiede, D. (2024). Revisiting the inertia matching condition for energy efficiency. *Mechanics Based Design of Structures and Machines*, 52(10), 7430–7444. <https://doi.org/10.1080/15397734.2023.2299312>.
2. https://tech.thk.com/en/products/pdf/en_a15_246.pdf.

Дишев Олександр Андрійович — аспірант 2-го року навчання кафедри робототехніки та інтегрованих технологій машинобудування, Національний університет «Львівська політехніка», Львів, e-mail: oleksandr.a.dyshev@lpnu.ua.

Гурський Володимир Миколайович — д-р техн. наук, професор кафедри робототехніки та інтегрованих технологій машинобудування, Національний університет «Львівська політехніка», Львів, e-mail: vol.gursky@gmail.com.

Магерус Надія Іванівна — канд. техн. наук, доцентка кафедри робототехніки та інтегрованих технологій машинобудування, Національний університет «Львівська політехніка», Львів, e-mail: maherusn@gmail.com.

Determination of the optimal transmission ratio of linear mechatronic systems drives

Abstract

An analytical method for determining the optimal gear ratio for the drives of linear mechatronic systems,

based on gear and screw transmissions, is proposed.

Keywords: linear guide, gear ratio, moment of inertia, inertial force, optimization.

Dyshev Oleksander A. — PhD student at the Department of Robotics and Integrated Mechanical Engineering Technologies, Lviv Polytechnic National University, Lviv, e-mail: oleksandr.a.dyshev@lpnu.ua.

Gurskyi Volodymyr M. — Dr. of Engineering, Professor of the Department of Robotics and Integrated Mechanical Engineering Technologies, Lviv Polytechnic National University, Lviv, e-mail: vol.gursky@gmail.com.

Maherus Nadiia I. — Candidate of Technical Sciences, Associate Professor of the Department of Robotics and Integrated Mechanical Engineering Technologies, Lviv Polytechnic National University, Lviv, e-mail: maherusn@gmail.com.